

УДК 338:336

Т. П. Фурса,
к. е. н., доцент кафедри обліку та фінансів,
Івано – Франківський навчально- науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету, м. Івано-Франківськ

ОПТИМІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ

T. P. Fursa,
PhD, Associate Professor of Accounting and Finance,
Ivano - Frankivsk Training and Scientific Institute of Management
Ternopil National Economic University, Ivano – Frankivsk

OPTIMIZATION OF ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES WITH THE USE OF THE INTEGRATED APPROACH

У статті запропоновано методологічний підхід до оптимізації діяльності промислових підприємств, через комплекс взаємопов'язаних управлінських, організаційних та інформаційних заходів, об'єднаних певною цілю спрямованою на поліпшення показників, як певних процесів, так і показників діяльності промислового підприємства в цілому, щоб задовольнити очікування усіх зацікавлених сторін, в умовах обмежених фінансових ресурсів.

В основі концепції інтегрованого підходу до оптимізації підприємства та взаємодії його із банком, покладено орієнтація на технологічно зв'язані підприємства в цілях забезпечення максимально легкого перетікання критичної інформації, капіталу, сировини або продукції і, як результат, можливість оптимізувати внутрішні ціни для забезпечення конкурентоспроможності продукції. Доведено необхідність формування системи взаємодії банків та промислових підприємств, з урахуванням вимог часу та поставлених цілей кожного учасника, для оптимізації діяльності самого підприємства.

In the article the methodological going is offered near optimization of activity of industrial enterprises, through the complex of the administrative, organizational and informative measures, incorporated certain to the improvement of indexes, both certain processes and performance of industrial enterprise indicators on the whole, to satisfy expectation of all parties concerned, in the conditions of limit financial resources.

In basis of conception of the integrated going near optimization of enterprise and cooperation of him with a bank, it is fixed orientation on the technologically constrained enterprises for providing of maximally easy crossflow of critical information, capital, raw material or products and, as a result, possibility to optimize internal prices for providing of competitiveness of products. The necessity of forming of the system of cooperation of banks and industrial enterprises is well proven, taking into account the requirements of time and put aims of every participant, for optimization of activity of enterprise.

Ключові слова: промислове підприємство, фінансовий план, банк, інтегрований підхід, інтегрований ланцюг.

Keywords: industrial enterprise, financial plan, bank, integrated approach, integrated chain.

Постановка проблеми. Здійснення діяльності промислових підприємств в Україні при теперішніх умовах пов'язане з великою кількістю ризиків, небезпек і загроз. Тому при управлінні промисловим підприємством на даний час, потрібно забезпечувати якісно новий підхід до вибору напрямів діяльності промислового підприємства, пріоритетів, а також реалізації сучасних оптимізаційних бізнес - проектів. Це необхідно, передусім, для забезпечення конкурентоспроможності, як самого промислового підприємства, так і формування стійких засад розвитку окремого регіону так і країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням та аналізом діяльності промислових підприємств займалися багато вчених такі як І.О. Бланк, Л.О. Матвійчук С.Ніколаєва, В.М. Костюченко, Л. Нападівська, К. Друрі, Ч. Хорґрен, М. Чумаченко, А.Д. Шеремет, О.В. Ярш та інші . Однак аспекти оптимізації діяльності промислових підприємств на даний момент висвітлені не достатньо і вимагають більш ґрунтовного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є: розроблення рекомендацій, щодо методики організації діяльності промислового підприємства та пошуку фінансових ресурсів для забезпечення оптимізації її результату з використанням інтегрованого підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою забезпечення успішної діяльності промисловим підприємствам потрібно постійно змінюватися , розвиватися, вдосконалювати свої структури у відповідності до ринкових умов та. Оптимізація діяльності промислових підприємств , являє собою, комплекс взаємопов'язаних управлінських, організаційних та інформаційних заходів, об'єднаних певною цілю спрямованою на поліпшення показників, як певних процесів, так і показників діяльності промислового підприємства в цілому, для задоволення очікувань усіх зацікавлених сторін , в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Найбільш зацікавленим партнером в розробці ефективного фінансового плану для промислового підприємства слід вважати комерційний банк, клієнтом якого воно є. Партнерська форма їх відносин дозволяє більш ефективно вирішувати багато задач фінансового менеджменту як підприємства, так і банку. Це створює об'єктивні передумови для її успішного розвитку на ринку товарів та банківських послуг. У низці публікацій приводяться деякі практичні способи задоволення інтересів клієнта банком, які в цілому об'єднують тенденція персоналізувати відносини банку до клієнтури, рекомендації формувати продуктивний ряд, обумовлений конкретними запитами конкретних підприємств [1; 2 с.193-195]. В той же час, крім індивідуалізації відносин промислового підприємства і банку, важливим напрямом є їх комплексна взаємодія по схемі "банк-підприємство", що дозволить оптимізувати діяльність промислового підприємства.

Істотний потенціал для функціонування і розвитку виробництва підприємств представляє оптимізація існуючих бізнес-процесів між підприємствами, яка не вимагає капіталовкладень, реорганізації виробництва або зміну власника підприємства, рівно як і надання банком якісно нових продуктів.

В основі пропонованої концепції інтегрованого підходу до оптимізації промислового підприємства та взаємодії із банком лежить орієнтація на технологічно зв'язані підприємства в цілях забезпечення максимально легкого перетікання критичної інформації, капіталу, сировини або продукції і, як результат, можливість оптимізувати внутрішні ціни для забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Введемо поняття інтегрованого ланцюжка (послідовності, групи) технологічно зв'язаних підприємств. Виробничі технологічні ланцюжки (послідовність підприємств) створюються для просування продукції від виробників до споживача. Технологічний ланцюжок складається випадково або задається апріорно і є впорядкуванням відносин між суміжними ланками. Вважатимемо ланцюжок підприємств інтегрованим, коли в ньому закладені інтереси всіх її учасників в тому, щоб кінцева ціна продукції була якнайменшою. Подібні пов'язані взаємними зобов'язаннями групи підприємств називають також коопераційними ланцюжками [3;4].

Мається на увазі, що технологічна група підприємств утворює зв'язаний по входах і виходах технологічних процесів ланцюжок. Причому це можуть бути не тільки послідовні процеси (продукт першого є сировиною для другої), але і складніші - учасник ланцюжка може забезпечувати підтримку (ремонт і обслуговування устаткування, консультації) іншого учасника, супровід його бізнесу тощо.

Передбачається, що всі учасники зацікавлені в тому, щоб, виготовивши продукцію, продати її кінцевому покупцю. Проте коли, наприклад, одне підприємство вимагає від іншого 100-процентну передоплату, друге часто вимушене брати одноразовий порівняно великий кредит в банку і потім виплачувати відсотки по ньому. Витрати другого підприємства розподіляються далі між всіма учасниками виробництва і відображаються на збільшенні вартості кінцевої продукції.

Для кожного підприємства є витрати, які треба оплачувати відразу, і витрати, які на даний момент оплачувати не вимагається. Очевидно, що, щомісячно необхідно платити зарплату і відповідні нарахування. Але гроші на це слід брати бути в той момент, коли необхідно робити виплати, а не раніше, оскільки передбачається, що засоби на розрахунковому рахунку підприємства необхідні у момент здійснення витрат. Отже, набір необхідних на даний момент платежів фактично менше ніж 100-процентна передоплата.

Необхідна домовленість учасників ланцюжка про те, що вони готові відмовитися на певний час (до того моменту, коли кінцевий продукт буде проданий) від вимоги платежів, плановані витрати з яких не є невідкладними.

Роль координатора всього фінансово-технологічного ланцюжка підприємств, ймовірно, відводиться банку. Під гарантії банку здійснюється надання товарного кредиту, банком можуть відкриватися короткострокові кредитні лінії (на зарплату тощо), проводиться інкасування і подальший перерозподіл виручки від кінцевої реалізації.

Схема взаємодії між учасниками фінансово-технологічного ланцюжка підприємств приведена на рис. 1.

Ціль – скорочення часового інтервалу між періодами здійснення витрат T_1 і надходження виручки від реалізації, оскільки розмір виплачуваних відсотків пропорційний терміну дії кредитного договору. Це здійснимо при впевненості підприємства-постачальника в тому, що його платежі P_2 (гарантовані банком) будуть своєчасно сплачені. Тоді необхідність в платежі у момент часу T_1 ($T_1 < T_2$) відпадає. Тим самим з переходом на вищий рівень відбувається зближення термінів надходження виручки від реалізації і необхідних платежів. Очевидно, що з переходом на рівень II платежів їх кількість зростає, а окремі суми зменшуються, оскільки $P_1 = \Sigma P_2$.

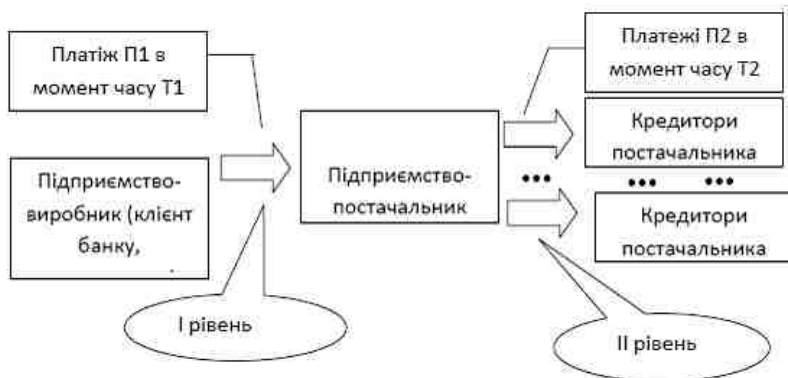

Рис. 1. Схема взаємодії в технологічному ланцюжку підприємств

Оптимальним є варіант, коли платежі від реалізації кінцевої продукції починають поступати раніше або одночасно з першими невідкладними платежами учасників інтегрованого ланцюжка, оскільки в цьому випадку взагалі виключається необхідність в залученні кредитних ресурсів, що знижує ціну кінцевої продукції.

Об'єднання підприємств в інтегрований ланцюжок полегшує їх фінансування банками. Банк може знизити кредитну ставку, коли точно відомі напрям кожного позикової гривні, дата повернення грошей і існує гарантія їх повернення. Якщо узяті в банку засоби працюють тільки за призначенням, то і ціна продукції на виході буде менша. Таким чином, банки кредитують безпосередньо виробництво. Замість ризикованого великого одноразового кредиту банк може надати гарантії або відкрити підприємствам кредитну лінію, яка розподілена за часом від виробництва до реалізації. Умовою надання гарантії або кредитної лінії для банку може бути обслуговування підприємств в самому банку або його філіалі, оскільки в цьому випадку банк бачить постійний потік платежів підприємства-постачальника, а сума ризику при цьому істотно менша. Кредитування клієнта-споживача кінцевого продукту ланцюжка утворює каскад платежів по всьому ланцюжку від виробника цього продукту до початкових учасників ланцюжка, оскільки забезпечує збут кінцевого продукту, причому при обслуговуванні всіх розрахункових рахунків всі платежі контролюються банком.

Очевидно, що таке "цільове" кредитування не впливає на обсяг ліквідних засобів банку, оскільки здійснюється внутрішньобанківськими проводками між підприємствами без використання кореспондентського рахунку.

Крім того, об'єм інформації про клієнтів банку, а, отже, і прогнозованість їх фінансових потоків якісно змінюються. Крім даних, одержаних з "внутрішнього" джерела (баланс, техніко-економічне обґрунтування кредиту, динаміка розрахункового рахунку тощо) з'являється можливість оцінити бізнес і фінансову спроможність підприємства зовні, аналізуючи діяльність контрагентів по всьому товарно-фінансовому ланцюжку. Наприклад, при задовільному фінансовому стані підприємства - клієнта банку і, одночасно, незадовільному стані його контрагентів логічно припустити, що і стан підприємства - клієнта банку матиме тенденцію до погіршення. Аналіз всіх учасників ланцюжка (виробники сировини - виробники продукції - споживачі) дозволяє оцінити не тільки сьогоденню якість, але і перспективність бізнесу підприємства з підготовкою відповідного набору "реакцій" на його можливе погіршення/поліпшення [5;6].

Переваги концепції для підприємств - зниження витрат, які відображаються на ціні кінцевої продукції, а для банку - в контролі критичних грошових потоків, зниженні ризику, наявності якісного аналітичного матеріалу і - у випадку, якщо вдається залучити на обслуговування всіх учасників ланцюжка, - в стабілізації ліквідних грошових коштів.

Крім того, необхідно відзначити потенціал пропонованої концепції для економіки в цілому: зменшення розміру необхідних грошових ресурсів для кредитування окремих проектів в поєднанні із зниженням ризику і підвищенням ефективності вкладень дозволяють збільшити кількість профінансованих бізнес-проектів без відповідного збільшення загального об'єму задіяних грошових коштів. Тим самим, пропонована концепція, у разі успішного "тиражування", перетворюється на ефективний інструмент розв'язання проблем підприємств-клієнтів банку, пов'язаних з браком оборотних коштів, що особливо актуально з урахуванням грошового "голоду" в економіці.

Доцільним є підписання між підприємствами і банком договору про спільну діяльність. Учасники інтегрованого ланцюжка можуть підписати не тільки генеральні угоди попарно, але і загальний договір про спільну діяльність. Це може бути договір простого товариства, об'єднуючий самостійних юридичних осіб для виробництва якої-небудь продукції.

Пропонована схема обробки платежів різних рівнів створює основу для розробки комплексу оптимізаційних математичних моделей - як детермінованих, так і стохастичних, зокрема, при включенні у відповідну модель чинника невизначеності часу і або сум платежів. Як цільова функція (критерію оптимальності)

можуть бути терміни здійснення проекту або необхідна сума кредитних ресурсів, а вектором управління – напрямку, терміни, суми платежів. Можливе використання методів і моделей мережевого програмування.

Стандартна реалізація бізнес-проекту здійснюється таким чином. Підприємство (виробник) одержує в банку позику, перераховує постачальнику за сировину (товари, послуги), виготовляє продукцію, реалізує її і оплачує із засобів, що поступили від реалізації, позикову і процентну заборгованість, залишаючи собі різницю у вигляді доходу. Постачальник сировини з одержаної суми проводить платежі по господарській діяльності (видача заробітної плати, податки, комунальні платежі, кредиторська заборгованість тощо). В цьому випадку сума відсотків, сплачувана підприємством-виробником банку, визначається за формулою:

$$S = \frac{1}{365} \frac{P}{100} S_n (T_r - T_n)$$

де S – сума відсотків (в гривнях), сплачена банку виробником,
 S_n – розмір позики (в гривнях), наданої банком виробнику,
 T_n – дата видачі позики,
 T_r – дата надходження платежів за реалізовану продукцію (дата погашення позики).

В цьому випадку схема платежів виглядає таким чином (рис. 2):

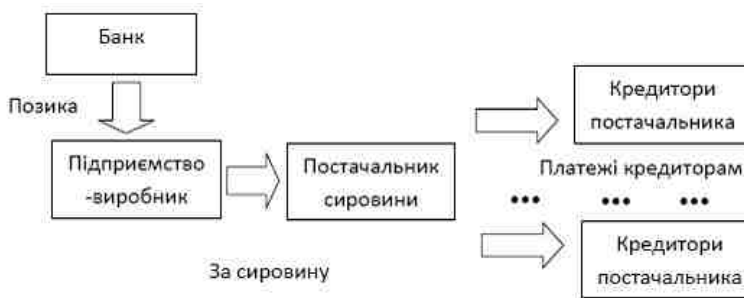

Рис. 2. Стандартна схема проходження платежів

За наявності угоди між підприємством-виробником, постачальником сировини і банком про гарантування платежів постачальника своїм кредиторам і інкасації банком платежів за реалізацію продукції виробником, необхідність в зарахуванні позики на розрахунковий рахунок виробника і в подальшому переліку її постачальнику усувається (рис. 3).

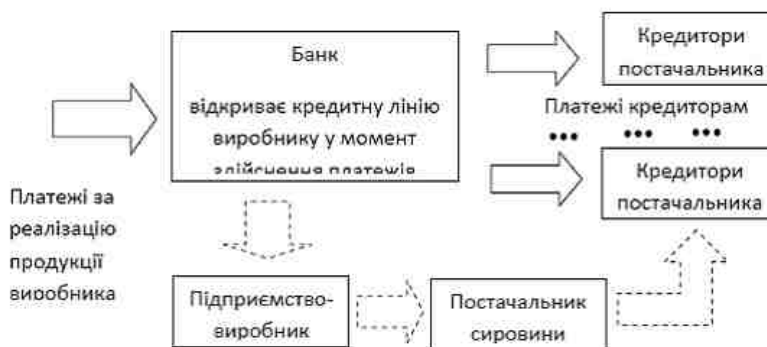

Рис.3. Схема проходження платежів за наявності угоди між банком, виробником і постачальником (пунктирними стрілками позначені усунені проміжні платежі)

Банк відкриває кредитну лінію (або декілька позикових рахунків по кожному платежу) виробнику строго у момент здійснення гарантованих постачальнику платежів кредиторам. Очевидно, що платежі постачальника своїм кредиторам здійснюються за часом пізніше, ніж при видачі позики безпосередньо виробнику (як це було необхідно в початковому варіанті).

Таким чином, скорочується термін використання позикових засобів банку, що приводить до зниження процентних платежів і, відповідно, до зниження кінцевої собівартості продукції підприємства-виробника.

В цьому випадку можливі три різні варіанти.

1. Всі платежі кредиторам постачальника за часом здійснюються пізніше, ніж банку поступить платіж за реалізацію продукції підприємства-виробника, тобто:

$$T_r \leq T_i, \quad i = 1, \dots, N,$$

де N – загальна кількість кредиторів постачальника,

T_r – дата надходження платежів за реалізовану продукцію,

T_i – дата перерахунку платежів кредиторам.

Очевидно, що в цьому випадку позикові засоби банку взагалі не є необхідними, оскільки вся кредиторська заборгованість постачальника погашається банком з інкасованих платежів від реалізації виробником кінцевої продукції.

Дохід для банку в цьому випадку складають платежі за надану гарантію і дохід, одержаний від альтернативного використання вивільнених з даного проекту кредитних ресурсів:

$$D_b = G + \frac{1}{365} \frac{W}{100} S_n (T_r - T_n)$$

де D_b - загальний дохід банку,

G - одержані платежі за надану гарантію,

S_n - початкова сума кредитних ресурсів,

W - альтернативна процентна ставка.

2. Частина платежів кредиторам постачальника за часом здійснюється пізніше, ніж підприємству-виробнику поступить платіж за реалізацію продукції, тобто:

$$T_r \leq T_i, \quad i = 1, \dots, M, \quad M < N$$

$$T_r \geq T_i, \quad i = M + 1, \dots, N,$$

де M - кількість кредиторів постачальника, платежі яким за часом здійснюються пізніше, а різниця $N - M$ - кількість кредиторів постачальника, платежі яким здійснюються раніше, ніж підприємству-виробнику поступить платіж за реалізацію продукції.

Очевидно, що в цьому випадку позикові засоби банку необхідні для $N - M$ кредиторів, оскільки не вся кредиторська заборгованість постачальника погашається банком безпосередньо з інкасованих платежів від реалізації виробником кінцевої продукції, а загальна сума сплачених відсотків рівна:

$$S = \frac{1}{365 \cdot 100} \cdot P \sum_{i=M+1}^N S_i (T_r - T_i)$$

де S - сума відсотків за платежі S_i ,

S_i - сума платежу i -му кредиторі постачальника, відображена як позики виробнику,

T_i - дата перерахування платежу i -му кредиторі i , одночасно, дата надання позики у розмірі S_i .

Очевидне також зниження загального необхідного розміру наданих банком позик, оскільки:

$$\sum_{i=1}^M S_i + \sum_{i=M+1}^N S_i = S_n, \quad \sum_{i=M+1}^N S_i < S_n$$

, а отже, $i = M + 1$

Розмір заощаджених для підприємства-виробника процентних платежів (що впливають на кінцеву собівартість продукції) в цьому випадку рівний:

$$\Delta S = \frac{1}{365 \cdot 100} \cdot P \left((T_r - T_n) \sum_{i=1}^M S_i + \sum_{i=M+1}^N S_i (T_i - T_n) \right)$$

Дохід для банку в цьому випадку складають процентний дохід, платежі за надану гарантію, дохід від альтернативного вкладення не залучених в даному проєкті кредитних ресурсів і дохід, одержаний від альтернативного вкладення частини кредитних ресурсів, змінної залежно від періоду T_i :

$$D_b = S + G + \frac{1}{365 \cdot 100} \cdot W \left((T_r - T_n) \sum_{i=1}^M S_i + \sum_{i=M+1}^N S_i (T_i - T_n) \right)$$

За наявності певних умов банк може знизити процентну ставку за кредитами за рахунок компенсації в межах платежів за банківську гарантію і доходів від альтернативного вкладення ресурсів без прямого збитку для себе або упущеної вигоди. Крім того, подальша робота з кредиторською заборгованістю як самих постачальників, так, у свою чергу, і їх кредиторів дозволяє відсунути період здійснення частини необхідних платежів, наближаючи їх тим самим до періоду надходження виручки від реалізації продуктів і послуг підприємства-виробника. Це здійснюється при необхідності додатково оптимізувати об'єми кредитних вкладень, при цьому необхідно враховувати можливе зростання організаційних витрат і посилення вимог до аналітичної роботи підрозділів.

Залежно від конкретної ситуації поряд з основними банківськими інструментами (розрахунково-касове обслуговування, кредитування і/або гарантії) доцільне також використання таких інструментів, як кліринг, факторинг, розрахунки векселями, низки інших продуктів і послуг. Очевидно, що ефективність таких інструментів напряму залежить від наявності на підприємствах регулярних процедур аналізу і врахування руху грошових коштів, складання відповідних бюджетів [5, с. 70]. Ціллю вказаних процедур є виявлення причин нестачі (надлишку) грошових коштів, визначення джерел їх надходжень і напрямів використання. Представляються доцільними спільна розробка і використання підприємством і банком відповідних процедур, регламенту і формату взаємодії.

Особливість розглянутої концепції полягає в тому, що вона зачіпає або весь цикл і протяжність процесів створення і реалізації продукції, або велику його частину, тобто виходить за рамки окремого підприємства, тим самим акцентуючи вплив на оптимізацію міжорганізаційних зв'язків, тоді як реінжиніринг бізнес-процесів сфокусований на бізнес-процесах окремого підприємства [6,7].

Висновки. Таким чином, в цілях оптимізації діяльності промислових підприємств здійснюється синтез бізнес-процесів на більш високому рівні - в масштабі всієї фінансово-технологічної послідовності підприємств, та банківської системи не виключаючи, втім, можливості оптимізації і в масштабі окремого підприємства.

Сьогодні для більшості як промислових підприємств, так і банків очевидно, що економічні умови диктують нові методи організації виробництва. Діяльність в інтегрованому ланцюжку дозволить підприємствам понизити собівартість своєї продукції, скоротити терміни випуску, підвищити її конкурентоспроможність.

Література.

1. Васильченко З. Моделювання оптимальності проєктів та аналіз їх чутливості при банківському інвестуванні / З.Васильченко, І.Васильченко // Банківська справа. - 2010.- №2-3.- С.60-71.
2. Міщенко С. П. Концептуальні аспекти економічної безпеки підприємств у ринковій економіці / С. П. Міщенко // Марке-тинг і менеджмент інновацій. - 2011. - № 2. - С. 190-195.
3. Бутко М.П. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестицій у регіональних господарських системах / М.П.Бутко, Ю.А.Акименко// Регіональна економіка. - 2010.- №1.- С.39-47
4. Интрилигатор М. Математические методы оптимизации и экономическая теория / пер. с англ. Под ред. и с предисловием А. А. Конюса. - М. : изд-во «Прогресс», 1975. - 597 с.

5. Гривківська О.В. Дослідження грошових потоків від інвестиційно-фінансової діяльності підприємств / О.В.Гривківська, О. В.Прокопеч // Актуальні проблеми економіки. – 2010.- №5. - С.69-73

6. Булеев И.П., Прокопенко Н.Д., Брюховецкая Н.Е. Механизм хозяйствования предприятий и объединений трансформационной экономики / [монограф.] – НАН Украины: ИЭП НАН Украины, - Донецк, 2007. – 526с.

7. Ковалев С. М. оптимизация бизнес-процессов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.betec.ru/index.php?id=06&sid=55>.

References.

1. Vasylychenko, Z. And Vasylychenko, I. (2010), "Modeliuvannya optimalnosti proektiv ta analiz yikh chutlyvosti pry bankivskomu investuvanni", *Bankivska sprava*, vol.2-3, pp.60-71.

2. Mishchenko, S. P. (2011), "Kontseptualni aspekty ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv u rynkovii ekonomitsi", *Marketynh i menedzhment innovatsii*, vol. 2, pp. 190-195.

3. Butko, M.P. and Akymenko, Yu.A. (2010), "Metodychni pidkhody do otsinky efektyvnosti investytsii u rehionalnykh hospodarskykh systemakh", *Rehionalna ekonomika*, vol. 1, pp.39-47.

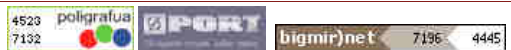
4. Intriligator, M. (1975), *Matematicheskie metody optimizatsii i jekonomicheskaja teorija*, «Progress», Moscow, Russia, p.597.

5. Hryvkivska, O.V. and Prokopets, O. V. (2010), "Doslidzhennia hroshovykh potokiv vid investytsiino-finansovoi diialnosti pidpriemstv", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol.5, pp.69-73

6. Buleev, I.P. Prokopenko, N.D. and Brjuhoveckaja N.E. (2007), *Mehanizm hozjajstvovanija predpriyatij i ob'edinenij transformacionnoj jekonomiki*, EP NAN Ukraine, Doneck, Ukraine, p.526.

7. Kovalev, S. M. "Optimizacija biznes-processov", [Online], available at: <http://www.betec.ru/index.php?id=06&sid=55>.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"